

İLKÖĞRETİM 7. SINIF VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Evaluation of Primary School Seventh Grade the Citizenship and Human Rights Curriculum

İlköğretim
Yedinci
Sınıf

Nihat UYANGÖR*

68

ÖZ

Problem Durumu: Eğitim bir sistemdir ve her sistemde olduğu gibi eğitimde de kontrol gereklidir. Hazırlanmış ve uygulamaya konmuş her programın değerlendirilmeye ihtiyacı vardır. Değerlendirme programın işlerliği hakkında ilgi verecek ve bu doğrultuda gerekli düzenlemeler yapılabilecektir. Ancak bu şekilde istenen niteliklere sahip bireylerin yetişmesi söz konusu olabilecektir.

Araştırmanın Amacı/Araştırma Soruları: Bu çalışmanın amacı, İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi programında yer alan hedef-davranışların ulaşılma düzeyi, davranışların örüntüsü, programın duyuşsal özelliklere etkisini belirlemektir.

Araştırma Yöntemi: Araştırmada; mevcut durum olduğu gibi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu nedenle, betimsel nitelikli tarama modeli araştırmanın yöntemi olarak benimsenmiştir.

Bulgular ve Sonuçlar: Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarına katılmadan önce öğrencilerinin belirli bir önbilgi ile derse başlamakla birlikte gerçekleştirilen öğrenme öğretme etkinliklerinin öğrencilerin başarıları üzerinde anlamlı bir fark yarattığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra ünitelerdeki davranışların ulaşılma düzeyinin oldukça düşük olduğu bu nedenle öğrencilerin davranışların çoğuna ulaşamadıkları belirlenmiştir. Aynı zamanda ünitelerde yer alan davranışlar arasında önkoşul ilişkilerde sorunlar ortaya çıkmıştır.

Öneriler: Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi programı yeniden ele alınarak değerlendirilmelidir. Davranışların ulaşılma düzeyi yükseltilmeli ve önkoşul ilişkilere göre davranışlar yeniden düzenlenmelidir.

Anahtar Sözcükler: Program değerlendirme, Vatandaşlık, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi

ABSTRACT

The Problem: Education is a system. Similar with any other systems, control is necessary in education. Each curriculum prepared and applied needs evaluate. Evaluation provides feedback on effectiveness of the curricula thus provides insight on the changes and improvements needed. Such efforts and work allows educational systems to strive toward excellence.

Purpose of the Study/Research Questions: The purpose of this study was to determine the effects of the achievement degree of goals placed in Primary School Seventh Grade The Citizenship and Human Rights Curricula, behavior patterns and emotional implications of curriculum.

Method: In this study, current conditions are tried to introduce literally. For this reason, descriptive search model is chosen as the method of the research.

Results: Although students begin their experience in the Citizenship and Human Rights Course curriculum with prior knowledge, the instructional work for the curriculum does have significant contribution on their achievement. On the other hand, there was low degree of attainment of goals identified for each chapter. In other words, students did not attain majority of behaviors outlined for the respective chapters. Furthermore, there appears to be issues in the order in which objectives of chapters are identified. Finally, the curriculum did not have significant positive impact on students' affective domain.

¹ Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalında Sunulan Doktora Tezinden Özetlenmiştir.

* Öğ. Gör. Dr., Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi, nuyangor@balikesir.edu.tr

Implications: The Citizenship and Human Rights Course curriculum is in considerable need for revision so as to increase the degree of attainment of desired outcome behaviors. Prerequisite experiences should be taken into consideration while identifying outcome behaviors for the course. Also, the content and activities for the course should be arranged in ways that can promote higher levels of motivation for learning.

Keywords: Curriculum evaluation, **Citizenship, Citizenship and Human Rights Education**

1.GİRİŞ

Bilginin giderek önem kazandığı ve bir ülkenin gelişmişliğinin en önemli göstergelerinden birinin eğitim olduğu çağımızda, eğitime verilen önem giderek artmaktadır. Öğrencilerin daha nitelikli ve daha fazla bilgi ve beceriler ile donanık olarak eğitim sisteminden ayrılması istenmektedir. Bu nedenle, eğitim, bütün toplumlar için vazgeçilmez bir öneme sahip hale gelmiştir. Eğitim etkinlikleri ile bireylere çağın gereklerine uygun güncel bilgilerin kazandırılması bir gereklilik haline gelmiştir. Eğitimde öğrencilere kazandırılmak istenen özellikler ise programlar ile belirlenmektedir.

Literatürde eğitim programının çok çeşitli tanımlarının yapıldığı görülmektedir. Bu tanımlar bireylerin sahip oldukları felsefeye göre farklılaşmakla birlikte birtakım ortak noktalarda bulunmaktadır. Yapılan tanımlar genel olarak incelendiğinde, programlarda temel olarak dört öğenin bulunması gerektiği vurgulanmaktadır. Bunlar; 1) Program sonunda öğrencilerin sahip olmaları gereken hedef ve davranışlar, 2) “Ne öğretilim?” sorusunun yanıtının verildiği içerik, 3) öğrencilerin istenilen davranışları kazanabilmesi için yaşamaları gereken eğitim durumları ve 4) eğitim programının hedef ve davranışlarının ne derecede kazandırıldığı ya da program hakkında karar vermeye ışık tutacak ölçme ve değerlendirme etkinlikleridir (Varış, 1994; Ertürk, 1998; Demirel, 2003; Saylan, 1998; Sönmez, 2004).

Hedef kavramı ile ilgili olarak farklı tanımlar yapılmış olsa da genellikle hedef, yetiştirilen bireyde bulunması uygun görülen eğitim yoluyla kazandırılabilir nitelikteki özellikler olarak tanımlanmaktadır. Programın içerik boyutunda ise daha önceden belirlenmiş olan hedefler doğrultusunda öğrencilere verilecek olan bilgilerin düzenlenmesi söz konusudur. Bir anlamda içerik hedeflere götürücü bir araç görevindedir. Bir programın içeriği, hedeflerde öngörülen yeterlikleri kazandırmak üzere, öğrencilere sunulan yaşantılardan oluşmaktadır Eğitim durumu, program geliştirmenin süreç boyutunu oluşturmaktadır. Eğitim durumlarında “Nasıl?” sorusuna yanıt aranmaktadır. Programda belirlenen hedeflerin öğrencilere en etkili ve en kısa sürede nasıl kazandırılacağı bu boyutta ele alınır. Hedef-davranışların öğrencilere kazandırılmasında hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağı, ders içerisinde hangi etkinliklerin gerçekleştirileceği, öğrenmeyi kolaylaştırma ve çabuklaştırma için hangi araç-gereçlerin kullanılacağı eğitim durumlarında belirlenir. Programın değerlendirme boyutu ile ilgili farklı görüşler olmakla birlikte genellikle kabul edilen, bireyin davranışlarında oluşması beklenen istenilen davranış değişimlerinin, belirlenen ölçütler çerçevesinde oluşup oluşmadığını ortaya çıkarma süreci olduğunu yönündedir (Ertürk, 1998; Demirel, 2003; Tekin, 1991; Sönmez, 2004; Sözer, 1998; Varış, 1994; Postner, 1995; Ornstein ve Hunkins, 1988; Özçelik, 1982; Bilen, 1996).

Eğitim etkinliklerinde kullanılacak olan bütün programlar yukarıda sayılan hedef, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme öğelerini içermelidir. Ancak, bir programın bütün öğeleri içermesi onun etkili olduğu anlamına gelmemektedir.

Hazırlanmış ve uygulanmada işe koşulmuş olan her programın değerlendirilmesi gerekmektedir. Değerlendirme sistemin daha iyi işlemesine ve programdan elde edilecek olan ürünün niteliğinin yükselmesine hizmet edecektir. Bu nedenle, eğitimde programların hazırlanması kadar değerlendirilmesi de ayrı bir öneme sahiptir.

Erden (1993), program değerlendirmeyi gözlem ve çeşitli ölçme araçları ile eğitim programının etkililiği hakkında karar verme süreci olarak ele alırken; Ertürk, (1998) değerlendirmeyi program geliştirmenin son ve tamamlayıcı halkası olarak görmekte ve eğitim amaçlarının gerçekleşme derecesini belirleme süreci olarak tanımlamaktadır. Demirel, (2003) değerlendirmeyi daha geniş bir boyutta ele almakta ve değerlendirmenin programın etkililiği hakkında veri toplama, verileri ölçütlerle karşılaştırıp yorumlama ve karar verme işi olduğunu belirtmektedir.

Literatür incelendiğinde program değerlendirme ile ilgili olarak farklı yaklaşımlar ve modellerin olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımlar arasındaki farklılık genellikle programın hangi ögesinin değerlendirmeye alınacağı ya da program değerlendirmenin kimler tarafından yapılacağından kaynaklanmaktadır. Demirel, (2003) bu farklı yaklaşımlardan en çok tercih edilenin hem sürece hem de ürüne ağırlık veren değerlendirme yaklaşımlarının olduğu üzerinde durmaktadır. Baykul, (2000), bir eğitim programının sağlam olabilmesi için, programda yer alan hedeflerin ulaşılabilir olmasını, davranışlar arasındaki örüntünün uygun ve hedeflerle tutarlı olması gerektiğini belirtmektedir. Ona göre uygulanmakta olan program hakkında karar verebilmek için yapılacak olan değerlendirme faaliyetlerinin de bu doğrultuda olması gerekmektedir. Yapılan çalışmada da Baykul tarafından benimsenen bu yaklaşım temele alınmıştır.

Geliştirilmiş ve uygulamaya konmuş her programın değerlendirmeye ihtiyacı vardır. İlköğretim kademesinde tüm öğrencilerin kazanması gereken İnsan Hakları ve Vatandaşlık bilincinin kazandırılması oldukça önemlidir. Bu nedenle ilgili programın uygulanabilirliğinin kontrol edilmesi önem taşımaktadır. Yapılan çalışmada Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi programı değerlendirilmeye çalışılacağından aşağıda bu dersle ilgili olabileceği düşünülen kavramsal yapı sunulmaya çalışılmıştır.

Vatandaşlık, siyasi anlamda bağımsız bir devlete mensup olma ve bireylerin baskın güçler karşısında kendisini koruyacak yasal haklara sahip olması anlamına gelmektedir (Yılmaz, 2002:92). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Vatandaşlığı şöyle tanımlamaktadır: "Türk Devleti'ne Vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür" (mad.66). Böylece Anayasal olarak dil, din, ırk farkı gözetilmeksizin her birey vatandaşlık statüsünü elde etmiş demektir. İnsan hakları terimi, insanlığın belli bir gelişme çağında teorik olarak bütün insanlara tanınması gereken ideal hakların tümünü ifade etmektedir (Kepenekçi, 2000:1-2). İnsan Hakları: soyut, teorik ve felsefi bir kavram olmaktan çok öte tüm insanların insan olmalarından dolayı doğumla kazandıkları, kadın, erkek, çocuk ve benzeri farklar gözetilmeksizin, insanlık ailesinin bir üyesi olmaları nedeniyle sahip oldukları haklardır (Kepenekçi, 2000:113).

Vatandaşlık ve İnsan Hakları bilincinin gelişmesinde eğitim önemli bir rolü üstlenmektedir. Bu nedenle, Vatandaşlık ve İnsan Hakları bilincinin eğitim yoluyla geliştirilebilmesi için gerekli çaba sarf edilmelidir. Vatandaşlık bilincinin geliştirilebilmesi için eğitim sürecinde çeşitli dersler ve etkinliklerden faydalanmak mümkündür. İlköğretim düzeyinde yer alan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi bu amaca ulaşmada yararlanılabilecek önemli dersler arasındadır.

Bireyin, kendisini tüm yönlerden geliştirilebilmesi, yaşadığı çevreyi ve toplumu kavrayabilmesi, sorunlarına ilgi duyup çözümüne düşünsel ve eylemsel olarak katılması, toplumda etkin ve yararlı bir rol oynayabilmesi ve bu amaçla sorumluluk üstlenebilmesi, öncelikle öznesi olduğu hak ve özgürlükleri öğrenerek "hak bilinci" edinmesine bağlıdır. İnsan Hakları eğitimi, bireyin "edilgen" kimliğinden sıyrılarak "etkin, özgür ve katılımcı yurttaş kimliği kazanmasını, sivil toplumun ve sonuç olarak demokrasinin katılımcı boyutunun geliştirilip güçlendirilmesini sağlayacaktır (Gülmez, 1998:2-3).

1990'lı yıllarda daha yoğun biçimde dünya gündemine giren "insan hakları eğitimi" kavramı 1994 ve 1997 yıllarında kabul edilen İnsan Hakları Eğitimi Birleşmiş Milletler Onyılı Eylem Planı'nda ve İnsan Hakları Eğitimi Ulusal Planları Hazırlama Yönergesinde şöyle tanımlanmaktadır: "İnsan hakları eğitimi; bilgi, yetenek, anlayış ve davranışlardan oluşan evrensel bir insan hakları kültürü aşılıp yerleştirmeyi amaçlayan bilgilendirme ve eğitim etkinliklerinin tümüdür" (Gülmez, 2000: 318). Bireyin sahip olduğu hakları bilmesi ve bu haklarla yaşayabilmesi için demokratik yaşamı içerisinde bu hakları görebilmesi gerekir. Bu nedenle insan hakları eğitimi, sosyal ve politik eğitimin bir parçası olabilmelidir (Cunningham, 1991:102).

1995 yılına kadar Vatandaşlık Bilgisi adı ile yürütülmekte olan ders, Milli Eğitim Bakanlığı ve insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı arasında 14.03.1995 tarihinde imzalanan protokol ve Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 01.08.1995 tarih ve 289 sayılı kararıyla Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi 1995-1996 Eğitim - Öğretim yılında İlköğretim 8. Sınıflarda okutulmaya başlanmıştır.

1997-1998 Eğitim-Öğretim yılından itibaren "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi" dersi 7. ve 8. sınıflarda haftada birer saat olarak düzenlenmiştir. Daha önce temel eğitim 8. sınıflarda haftada iki saat okutulan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ders programında hiçbir değişiklik yapılmamış sadece mevcut öğretim programı 7. ve 8. sınıflara göre yeniden düzenlenerek ders süresi haftada bir saat olacak şekilde belirlenmiştir. Bu dersi okutacak branş öğretmenleri ise Sosyal Bilgiler, Tarih, Coğrafya ve Felsefe grubu (Psikoloji, Sosyoloji, Felsefe) öğretmenleri olarak belirlenmiştir. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ders programı son olarak 1998 yılı Temmuz ayında yayınlanan 2490 sayılı tebliğler dergisinde yeniden düzenlenmiş ve 1998-1999 yılından itibaren uygulanmaya konulmuştur.

2006-2007 öğretim yılına kadar uygulanmakta olan ders 04.06.2007 tarih ve 111 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu kararı ile kabul edilen İlköğretim Okulları Haftalık Ders Çizelgesinde yer almamıştır. Öğretim sürecinden çıkarılan dersin konuları 12.07.2004 tarih ve 11 sayılı kararla değiştirilen 4 ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programı ile 30.06.2005 tarih ve 188 sayılı karar ile değiştirilen ve 2006-2007 öğretim yılından itibaren kademeli olarak uygulanması kararlaştırılan 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi programlarına ara disiplin konuları olarak eklenmiştir.

Program geliştirme bir süreçtir ve hiçbir zaman hazırlanmış ve uygulanmakta olan bir programın tamamlanmış olması söz konusu değildir. Hazırlanmış ve uygulamada işe koşulmuş olan her programın değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, yapılan bu çalışma ile İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi programının hedef ve davranışlarının ulaşılabilirliği, davranışlar arasındaki örüntü, programın öğrencilerin tutumuna olan etkisi ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bir ülke için vatandaşlık ve insan hakları bilincinin gelişmesi son derece önemlidir. Vatandaşlık ve insan hakları bilinci, o ülkede yaşayan bireylerin vatan sevgisinin güçlenmesini, birbirleriyle olan ilişkilerinde daha dikkatli olmalarını ve vatanın gelişmesi için daha fazla gayret içerisinde

bulunmalarını sağlayacaktır. Bu nedenle, vatandaşlık ve insan hakları bilincinin geliştirilebilmesi için eğitim sürecinde işe koşulan önemli derslerden biri de İlköğretim düzeyinde yer alan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersidir.

Eğitim sistemi içerisinde bu derece öneme sahip olan dersin uygulamada işe koşulmuş programının her program gibi değerlendirilmeye ihtiyacı vardır. Yapılan bu değerlendirme çalışması ile öğrencilerin hedef-davranışlara ulaşma durumları belirlenerek, programın hedef-davranışlarının işleyip işlemediği, öğrenci düzeyine uygunluğu belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca davranışlar arasındaki örüntü ortaya çıkarılarak ön koşul ilişkisinin ne düzeyde olduğu ve bu örüntünün uzmanların ortaya koyduğu örüntü ile paralellik gösterip göstermediği belirlenmiştir. Çalışma ile elde edilen veriler doğrultusunda program hakkında verilecek kararlara ve programın geliştirilmesine yönelik bilimsel çalışmalara rehberlik edilebileceği düşünülmektedir.

1.1 PROBLEM CÜMLESİ:

İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi programında yer alan hedef-davranışların ulaşılma düzeyi, davranışların örüntüsü, programın duyuşsal özelliklere etkisi nedir? Öğretmenler ile öğrencilerin programa ilişkin görüşleri nelerdir?

1.1.1 Alt Problemler:

1. Program uygulamaları, öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları ile ilgili erişim düzeylerinde anlamlı bir fark yaratmakta mıdır?
2. Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının her bir ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyi nedir?
3. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi programında yer alan ünitelerin davranışları arasında nasıl bir örüntü vardır? Bu örüntü, uzmanlarca oluşturulan örüntü ile farklılık göstermekte midir?
4. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi'ne yönelik program uygulamalarının öğrencilerin derse yönelik tutum düzeyine etkisi nedir?

2 YÖNTEM

Araştırmada; mevcut durum olduğu gibi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu nedenle, betimsel nitelikli tarama modeli araştırmanın yöntemi olarak benimsenmiştir. "Betimsel araştırmalar ilgilenilen durumu tanımlamaktadır. Tarama modelinde de var olan bir durumun var olduğu şekliyle betimlenmesi amacı vardır" (Karasar,1991).

2.1 Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini Balıkesir ili Merkez ilçesinde İlköğretim 7. sınıflarda 2004–2005 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan 3821 öğrenci oluşturmaktadır. Evrenin tamamına ulaşmanın mümkün ve ekonomik olmaması nedeni ile araştırmada örneklem seçimine gidilmiştir. Araştırma kapsamına giren Balıkesir İli Merkez İlçesi 7. sınıfında eğitim-öğretim faaliyetlerine devam etmekte olan 3821 kişinin ne kadarının örnekleme alınacağı belirli olasılıklarla hesaplanabilir. Araştırmada Çıngı, 1994 ve Özdamar, 2001 tarafından belirlenen örneklem belirleme formülü kullanılmıştır. Örneklem evren ortalamasından farkı (kabul edilebilir hata miktarı) 0,5 ve güvenilirlik düzeyi % 90 alınmıştır. Deneklerin ölçülen özelliklerle ilgili varyansı (64) ön deneme formu uygulaması sonucu elde edilmiştir. Belirlenen bu değerler formüllerde yerlerine konularak örneklem büyüklüğü 584 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak, yukarıdaki olasılıklar ve oranlar kabul edildiğinde, tesadüfi yollarla seçilecek 584 kişinin evrendeki denekleri temsil etme olasılığı % 90 güvenilirliktedir denilebilir.

Örneklem büyüklüğü sayısal olarak belirlendikten sonra örneklem seçiminde kullanılmak üzere Balıkesir ili ilköğretim okullarına ait 2004 yılı LGS başarı durum tablosu alınmıştır. Alınan tablo incelenmiş ve dersin sosyal olması ve daha sağlıklı veri elde edilebileceği gerekçesinden hareketle sosyal net ortalaması olarak en başarılı okuldan en başarısız olana doğru sıralanmıştır. Örneklem içerisinde LGS Sosyal net ortalamasına göre üst ve alt düzeylerdeki okullarda öğrenim görmekte olan öğrenci sayılarının dengelenmesi amacı ile üst grupta yer alan 3 okul ve bu okulda öğrenim görmekte olan yaklaşık 350 öğrenci ile alt grupta yer alan 6 okul ve bu okullarda öğrenim görmekte olan 350 öğrenci çalışmanın kapsamı içerisine alınmıştır. Üst düzey olarak kabul edilen 3 okulda toplam 350 öğrenciye ulaşılabilmektedir. Ancak, başarı sıralamasında altta yer alan okullardaki öğrenci sayılarının yetersiz olması nedeni ile 6 okul ile 350 öğrenciye ulaşılmıştır. Örneklem büyüklüğü 584 olarak hesaplanmasına karşın elde edilecek verilerde kayıplar yaşanabileceği düşüncesi ile uygulama yaklaşık 700 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir.

2.2 Verilerin Toplanması

Öğrencilerin her bir üniteye yer alan hedef-davranışlara ulaşma düzeylerini ve davranışlar arasındaki örüntüyü belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ve güvenilirliği sağlanmış olan erişim testi ve izleme testleri kullanılmıştır. Erişim testi programın uygulanmasının başında ve sonunda öğrencilere uygulanarak aradaki fark belirlenmeye çalışılmıştır. İzleme testleri ise, her ünitenin başında öğrenciler üniteye konuları görmeden ve ünitenin sonunda yani öğretim gerçekleştirildikten sonra uygulanmıştır. Dersin duyuşsal yönünün de bulunması ve ders sonunda öğrencilerin tutumlarında değişiklik olup olmadığını belirlemek amacıyla tutum ölçeği kullanılmıştır. Tutum ölçeği, programın başında ve sonunda öğrencilere uygulanmış ve aradaki fark yorumlanmaya çalışılmıştır.

2.3 Veri Toplama Araçları

2.3.1. Erişim Testi- İzleme Testleri

Erişim testinin geliştirilmesinde araştırmacı programda yer alan hedef davranışları aynen alarak bir form haline getirmiştir. Hazırlanan bu form program geliştirme uzmanlarına ve ders öğretmenlerine dağıtılarak hedef-davranışlar içerisinden kendilerine göre kritik olanları belirlemelerini istemiştir. Bu form sonucunda uzmanların ve öğretmenlerin ortak olarak üzerinde durdukları maddeler frekans haline getirilmiş ve üzerinde yoğunlaşılacak davranışlar program içerisinden kritik olarak belirlenmiştir. Belirlenen davranışlar erişim testinde yer almıştır.

İzleme testlerinin hazırlanmasında öncelikle ilgili literatür incelenmiştir. Elde edilen bilgiler doğrultusunda Ders kitapları ve uzman görüşlerinden hareketle bütün davranışları yoklamak üzere her bir davranışla ilgili en az iki soru yazılmıştır. Bu çalışma sonucunda dersin dört ünitesinde yer alan davranışları ölçmek amacı taşıyan dört adet test kitapçığı oluşturulmuştur. Elde edilen testler öncelikli olarak ölçme değerlendirme uzmanları, program geliştirme uzmanları ve öğretmenlere sunulmuş her bir sorunun istenen davranışları ölçüp ölçmediği, uygun olup olmadığı değerlendirmeye alınmıştır. Gelen dönütler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılan testler 2003-2004 eğitim öğretim yılı bahar dönemi sonunda dersi almış olan ve örneklem grubuna alınması planlanan bireylere yakın olan okullarda yeter sayıda (155+161+143+145=604) öğrenciye uygulanmıştır.

Deneme uygulaması ve oluşturulan testler şu şekildedir. Programın; I.ünitesinde yer alan 14 davranış ölçmek üzere toplam 34 sorudan oluşturulan test kitapçığı 155 öğrenci üzerinde, uygulanmış ve testin güvenilirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur. II. Üniteye yer alan 16 davranış ölçmek üzere toplam 34 sorudan oluşan test kitapçığı 161 öğrenci üzerinde uygulanmış ve testin güvenilirlik katsayısı .85 olarak bulunmuştur, III. Üniteye yer alan 17 davranış ölçmek üzere toplam 39

sorudan oluşan test kitapçığı 143 öğrenci üzerinde uygulanmış ve testin güvenilirlik katsayısı .88 olarak bulunmuştur. IV. Üniteye yer alan 25 davranış ölçmek üzere toplam 55 sorudan oluşan test kitapçığı 145 öğrenci üzerinde uygulanmış ve testin güvenilirlik katsayısı .89 olarak bulunmuştur.

2.3.2 Tutum Ölçeği

Araştırmanın diğer bir alt problemi olan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarının öğrencilerin derse yönelik tutum düzeyine etkisi nedir?" sorusuna yanıt aramak amacıyla Demirel ve diğerleri tarafından geliştirilen ve güvenilirliği .97 olarak bulunan tutum ölçeği kullanılmıştır. Tutum ölçeği 2004-2005 eğitim öğretim yılı güz döneminin başında yani öğrenciler dersi almadan önce ve bahar yarıyılı sonunda yani öğrenciler dersi aldıktan sonra olmak üzere iki kez uygulanmıştır.

2. 4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

2.4.1.Erişi Testi

35 sorudan oluşan ve kritik davranışları ölçmeyi amaçlayan test kitapçığı öğretim döneminin başında alt ve üst grup okullarda öğrenim görmekte olan 685 öğrenciye uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Excel programına aktarılmıştır. Elde edilen puanlar üzerinden aritmetik ortalama, standart sapma ve ortalama farklar belirlenmiştir. Gruplar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek üzere ise bağımsız gruplar için "t" testi (independent t-test), grupların kendi içinde farkın anlamlılığını belirlemek için ise bağımlı gruplar için "t" testi (paired sample t-test) kullanılmıştır. Elde edilen bulgular tablolaştırılarak öncelikle istatistiksel olarak açıklanmış daha sonra elde edilen veriye yorum eklenmeye çalışılmıştır.

2.4.2 İzleme Testleri

Her bir üniteye tüm davranışları ölçme amacı taşıyan 4 adet test kitapçığı her ünitenin başında ve sonunda olmak üzere iki defa alt ve üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilere uygulanmıştır. Elde edilen cevaplardan maddelerin doğru cevaplanma yüzdeleri (madde güçlük indeksleri) tüm grup, üst ve alt grup olmak üzere ayrı ayrı hesaplanmıştır. Davranışlara ulaşılabilirlik düzeyi için ölçüt 0,75 olarak alınmıştır. Davranışlar arasındaki örüntünün belirlenmesi amacı ile maddelerin doğru ve yanlış yanıtlanma durumlarını ortaya koymak ve nasıl dağıldığını belirlemek için çapraz tablolar alınmıştır. Gözeneklere düşen eleman sayısı kullanılarak maddelerin (davranışların) birbirleri ile ilişkilerini ortaya koymak üzere Tetrakorik korelasyon tekniğinden yararlanılmıştır.

Öngörülse olarak ortaya konulmaya çalışılan ilişkilerin, uygulama sonrasında da ortaya çıkıp çıkmadığı tetrakorik korelasyon katsayıları ile incelenmiştir. Değerlerin manidarlığı ile ilgili olarak n=691 için tablo değeri .115 olarak belirlenmiş bu değer, ilişkinin varlığı konusunda kriter olarak kabul edilmiştir. Ortaya konulan ve sayısal değerlerle desteklenen davranış örüntüsü, araştırmanın başlangıcında hipotetik olarak ortaya konulan örüntü ile karşılaştırılmıştır. Hipotetik olarak ortaya konulan ilişkilerin, sayısal olarak ortaya konulan örüntüde bulunup bulunmadığı incelenmiştir. Hedef ve davranışların örüntüsü ile ulaşılabilirliğinden hareketle programın öğeleri konusunda bazı değerlendirmelere ve yorumlara gidilmiştir.

2.4.3 Tutum Ölçeği

Tutum ölçeğinin analizinde, elde edilen ön ve son tutum puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla *SPSS for Windows* paket programı yardımıyla bağımlı gruplar için t testi yapılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, belirlenen yöntem dahilinde elde edilen veriler araştırmanın temel amacı doğrultusunda çözümlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın alt problemlerine ilişkin elde edilen bulgular, oluşturulan tablolar ve grafikler yardımıyla özetlenmiş, önce istatistiksel olarak verilmiş daha sonra bu veriler yorumlanmaya çalışılmıştır.

3. 1. Program uygulamaları, öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları ile ilgili erişim düzeylerinde anlamlı bir fark yaratmakta mıdır?

Araştırma kapsamına alınan tüm öğrencilerin ön-son test puanlarının ortalaması, standart sapması, ortalama farkı ve elde edilen “t” değeri Tablo 3.1 de verilmiştir.

BAÜ
SBED
11 (20)

75

Tablo 3.1

Tablo 5. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Okullardaki Öğrencilerin ÖN ile SON Testten Elde Ettikleri Ortalama Başarı Puanlarının Karşılaştırılması

Grup	N	\bar{X}	S	Sd	\bar{X}_{ERISI}	t
ÖN	685	16,72	6,60	684	5,21	21,68*
SON	685	21,93	7,75			

*p<.05

Tablo 3.1’de, sunulan ortalama puanlar incelendiğinde, öğrencilerin erişim düzeylerine ilişkin puanların ortalamaları arasında son test lehine 5,21 puanlık bir fark bulunmaktadır. Bu fark öğrencilerin dersin hedef davranışlarını kazanmış olduklarını gösterebilir. Öğrencilerin erişim düzeyine ilişkin puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek üzere yapılan karşılaştırma, hesaplanan “t” değerinin ,05 manidarlık düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir [t=21,68 (p<.05)]. Elde edilen bulguya dayalı olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarına katılmadan önce öğrencilerinin belirli bir ön bilgi ile derse başlamakla birlikte gerçekleştirilen öğrenme öğretme etkinliklerinin öğrencilerin başarıları üzerinde anlamlı bir fark yarattığını söylemek mümkündür.

Yiğittir 2003 yılında yaptığı çalışmada da benzer bir sonuca ulaşmıştır. 770 öğrenci ve 60 öğretmen ile yapılan çalışmada öğretmenlere göre dersin hedeflerinin gerçekleştiği ancak hedefleri davranış haline getirmekte zorluklar yaşandığı belirlenmiştir.

Araştırma kapsamına alınan üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin ön-son test puanlarının ortalaması, standart sapması, ortalama farkı ve elde edilen “t” değeri Tablo 3.2 de verilmiştir.

Tablo 3.2. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Üst Grup Okullardaki Öğrencilerin ön test - son test puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Grup	N	\bar{X}	S	Sd	\bar{X}_{ERISI}	t
ÖN	353	19,01	6,75	352	7,52	23,66*
SON	353	26,53	5,60			

*p<.05

Tablo: 3.2’de, sunulan ortalama puanlar incelendiğinde, üst grup okullarda yer alan öğrencilerin erişim düzeylerine ilişkin puanların ortalamaları arasında son test lehine 7,52 puanlık bir fark bulunmaktadır. Üst grup okullarda yer alan öğrencilerin erişim düzeyine ilişkin puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını

Balikesir
Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü
Dergisi
Cilt 11 Sayı 20
Aralık 2008
ss.68-95

test etmek üzere yapılan karşılaştırma, hesaplanan “t” değerinin ,05 manidarlık düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir [t=23,66 (p<.05)]. Elde edilen bulguya dayalı olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarına katılmadan önce üst grup okullarda yer alan öğrencilerinin belirli bir ön bilgi ile derse başlamalarına rağmen gerçekleştirilen öğrenme öğretme etkinliklerinin anlamlı bir fark yarattığını söylemek mümkündür.

Araştırma kapsamına alınan alt grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin ön-son test puanlarının ortalaması, standart sapması, ortalama farkı ve elde edilen “t” değeri Tablo 3.3 de verilmiştir.

İlköğretim
Yedinci
Sınıf

Tablo 3.3. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Alt Grup Okullardaki Öğrencilerin ön test - son test puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Grup	N	\bar{X}	S	Sd	\bar{X}_{ERISI}	t
ÖN	332	14,28	5,48	331	2,75	8,85*
SON	332	17,03	6,65			

*p<.05

Tablo 3.3’de, sunulan ortalama puanlar incelendiğinde, alt grup okullarda yer alan öğrencilerin erişim düzeylerine ilişkin puanların ortalamaları arasında son test lehine 2,75 puanlık bir fark bulunmaktadır. Alt grup okullarda yer alan öğrencilerin erişim düzeyine ilişkin puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek üzere yapılan karşılaştırma, hesaplanan “t” değerinin ,05 manidarlık düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir [t=8,85 (p<.05)].

3.2 Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının her bir ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyi.

Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “İnsanlığın Ortak Mirası” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyine ilişkin hesaplanan P_j değerleri ve bu değerler arasındaki fark Tablo 3.4 de verilmiştir.

Tablo: 3.4: Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “İnsanlığın Ortak Mirası” Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi*

Aşamalı Sınıflama	Hedef	Davranışlar	Üst Grup						Alt Grup						Genel						
			Ön test		Fark Test		Ön test		Fark Test		Ön test		Fark Test		Ön test	Fark Test					
			(P)	(P)	(P)	(P)	(P)	(P)	(P)	(P)	(P)	(P)	(P)	(P)	(P)	(P)	(P)				
BİLGİ	1. İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi 2. İnsanlığın ortak mirasının sanat, düşünce, edebiyat ve bilim mirası olduğunu söyleme/yazma. 3. İnsanlığın ortak mirasının sanat, düşünce, edebiyat ve bilim mirasını koruması gerektiğini söyleme/yazma. 4. Bilim mirasının dünya ülkelerinin hizmetine sunulması gerektiğini söyleme/yazma.	1. “İnsan” kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma.	0,89	0,94	0,05	0,77	0,87	0,10	0,83	0,90	0,07	0,59	0,85	0,26	0,57	0,00	0,58	0,72	0,14		
		2. “İnsanlık” kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma.	0,76	0,88	0,12	0,55	0,74	0,19	0,66	0,81	0,15	0,19	0,63	0,44	0,18	0,36	0,18	0,18	0,50	0,32	
		3. “Ortak Miras” kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma.	0,73	0,79	0,06	0,43	0,64	0,21	0,58	0,72	0,14	0,53	0,63	0,10	0,36	0,50	0,14	0,45	0,57	0,12	
		4. İnsanlığın ortak mirasının sanat, düşünce, edebiyat ve bilim mirasını koruması gerektiğini söyleme/yazma.	0,77	0,88	0,11	0,46	0,72	0,26	0,62	0,80	0,18	1. İnsanlığın ortak mirasını oluşturan sanat, düşünce ve edebiyat eserlerinin neden korunması gerektiğini açıklayarak söyleme/yazma.	0,59	0,71	0,12	0,42	0,52	0,10	0,51	0,62	0,11
KAVRAMA	3. İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel ilkeleri açıklayabilme.	2. İnsanlığın ortak mirasını oluşturan sanat, düşünce ve edebiyat eserlerinin ulusal ve uluslar arası düzeyde nasıl korunabileceğini açıklayarak söyleme/yazma.	0,66	0,86	0,20	0,58	0,73	0,15	0,62	0,80	0,18	3. Ortak mirasa ülkenizden ve başka ülkelerden yeni ve orijinal örnekler söyleme/yazma.	0,54	0,64	0,10	0,54	0,6	0,06	0,54	0,62	0,08
		4. İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel ilkelerin belirgin özelliklerini kestirebilme.	0,76	0,91	0,15	0,64	0,73	0,09	0,70	0,83	0,13	5. İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel ilkelerin yeni durumlarda kullanabilme.	0,34	0,53	0,19	0,32	0,42	0,10	0,33	0,48	0,15
		5. İnsanlığın ortak mirası ile ilgili temel ilkelerin yeni durumlarda kullanabilme.	0,41	0,69	0,28	0,32	0,41	0,09	0,37	0,56	0,19	Davranışlara ulaşma düzeyi %75 alınmıştır.									

Tablo genel olarak değerlendirildiğinde, üst grup okullardaki öğrenciler, bilgi düzeyinde yer alan toplam 7 davranıştan 3'üne (1-1,1-3,2-4) sahip olarak programa başlarken program sonunda, bu davranışların 5'ini (1-1,1-2,1-3,2-2, 2-4) kazanabilmişlerdir. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 5 davranıştan yalnızca 1 tanesine (4-1) program öncesinde öğrenciler sahip iken, program uygulamaları sonucunda 5 davranıştan 3'ünü (3-2,4-1,4-2) kazanılabilmişlerdir. Uygulama düzeyindeki 2 davranıştan hiçbirine öğrenciler sahip olmadıkları gibi program sonrasında da bu davranışları kazanamamışlardır.

İlköğretim
Yedinci
Sınıf

78

Alt grup okullarda yer alan öğrenciler bilgi basamağında yer alan toplam 7 davranıştan 1 tanesine (1-1) sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam 7 davranıştan yine 1 (1-1) ini kazanmışlardır. Alt grup okullarda yer alan öğrenciler bilgi basamağındaki davranışlara program uygulamaları sonucunda ulaşamamışlardır. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 5 davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip olmadıkları gibi, program uygulamaları sonucunda da hiçbir davranışa ulaşamamıştır. Uygulama düzeyindeki 2 davranıştan hiçbirine öğrenciler sahip olmadıkları gibi program sonrasında da bu davranışları kazanamamışlardır. Bu durum ise alt grup okullarda “İnsanlığın Ortak Mirası” ünitesindeki davranışlardan yalnızca birinin kazanıldığını göstermektedir ki bu sonuç düşündürücüdür. Çünkü öğrencilerin bu davranışa program öncesinde zaten sahiptirler. Bu nedenle verilen eğitim sonucunda öğrencilerin hiçbir davranışı kazanmadan üniteyi tamamladıkları söylenebilir.

Öğrencilerin geneline bakıldığında, bilgi düzeyinde yer alan toplam 7 davranıştan 1'ine (1-1) sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam 7 davranıştan 3'ünü (1-1,1-3,2-4) kazanmışlardır. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 5 davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda 5 davranıştan 2'sini (3-2,4-1) kazanılabilmıştır. Uygulama düzeyindeki 2 davranıştan hiçbirine öğrenciler program uygulaması öncesi sahip olmadıkları gibi program sonrasında da bu davranışları kazanamamışlardır.

Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının 2. Ünitesi olan “İnsan Hakları” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyine ilişkin hesaplanan P_J değerleri ve bu değerler arasındaki fark Tablo 3.5 de verilmiştir

Tablo: 3.5: Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “İnsan Hakları” Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi*

Aşamalı Sınıflama	Hedef	Davranışlar	Üst Grup				Alt Grup				Genel	
			Ön test (P)	Son Test (P)	Fark (P)	Ön test (P)	Son Test (P)	Fark (P)	Ön test (P)	Son Test (P)	Fark (P)	Fark (P)
BİLĞİ	1. İnsan hakları ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi	1. Hak kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,59	0,88	0,29	0,40	0,68	0,28	0,50	0,78	0,28	0,28
		2. İnsan Hakları kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,88	0,93	0,05	0,71	0,74	0,03	0,79	0,84	0,05	0,05
		3. "Evrimsellik" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,70	0,86	0,16	0,46	0,65	0,19	0,58	0,76	0,18	0,18
BİLĞİ	2. İnsan hakları ile ilgili temel olgular bilgisi	1. İnsan hakları düşüncesini hazırlayan düşünceleri söyleme/yazma	0,42	0,53	0,11	0,25	0,26	0,01	0,34	0,40	0,06	0,06
		2. Yeni Çağ'da insan hakları düşüncesinin gelişimini söyleme/yazma	0,28	0,38	0,10	0,26	0,28	0,02	0,27	0,33	0,06	0,06
		3. 20. yüzyılda insan hakları düşüncesinin gelişimini söyleme/yazma	0,73	0,80	0,07	0,46	0,47	0,01	0,60	0,64	0,04	0,04
KAVRAMA	3. İnsan hakları ile ilgili temel ilkeler bilgisi.	1. İnsan haklarının evrensel ilkeler olduğunu söyleme/yazma	0,71	0,86	0,15	0,42	0,56	0,14	0,57	0,72	0,15	0,15
		2. İnsan haklarının korunması gerektiğini söyleme/yazma	0,73	0,79	0,06	0,45	0,57	0,12	0,59	0,69	0,10	0,10
		1. İnsan haklarının neden evrensel olduğunu açıklayarak söyleme/yazma	0,66	0,79	0,13	0,38	0,56	0,18	0,53	0,68	0,15	0,15
UYGULAMA	4. İnsan hakları ile ilgili temel ilkeleri açıklayabilme	2. İnsan haklarının neden korunması gerektiğini açıklayarak söyleme/yazma	0,47	0,55	0,08	0,36	0,45	0,09	0,42	0,50	0,08	0,08
		3. İnsan haklarını korumanın nasıl gerçekleştirilebileceğini açıklayarak söyleme/yazma:	0,41	0,61	0,20	0,29	0,35	0,06	0,35	0,49	0,14	0,14
		1. İnsan hakları korunmadığında neler olabileceğini açıklayarak söyleme/yazma	0,69	0,76	0,07	0,43	0,49	0,06	0,56	0,63	0,07	0,07
UYGULAMA	5. İnsan hakları ile ilgili temel ilkelerin belirgin özelliklerini kestirebilme	2. İnsan hakları, evrensel ilkeler olarak görülmezse neler olabileceğini açıklayarak söyleme/yazma	0,72	0,82	0,10	0,38	0,53	0,15	0,56	0,68	0,12	0,12
		1. İnsan haklarının korunmadığı durumlara bir örnek söyleme/yazma	0,71	0,82	0,11	0,45	0,56	0,11	0,59	0,70	0,11	0,11
		2. İnsan haklarının korunmadığı durumlara bir örnek söyleme/yazma	0,65	0,81	0,16	0,34	0,44	0,10	0,50	0,63	0,13	0,13
UYGULAMA	6. İnsan hakları ile ilgili temel ilkeleri yeni durumlarda kullanabilme.	3. İnsan hakları ile ilgili verilen yeni bir durumda kullanılan veya kullanılmayan ilkeleri söyleme/yazma	0,52	0,69	0,17	0,39	0,44	0,05	0,46	0,57	0,11	0,11

Davranışlara ulaşma düzeyi %75 alınmıştır.

Tablo genel olarak değerlendirildiğinde, üst grup okullardaki öğrenciler; bilgi düzeyinde yer alan toplam 6 davranıştan 1'ine (1-2) sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam 6 davranıştan 4'ünü (1-1,1-2,1-3,2-3) kazanmışlardır. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 7 davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda 7 davranıştan 5'ini (3-1,3-2,4-1,5-1,5-2) kazanılabilmişlerdir. Uygulama düzeyindeki 3 davranıştan hiçbirine öğrenciler ön teste sahip olmadıkları halde program uygulaması sonrasında 2 davranışı (6-1,6-2) kazanabilmişlerdir. Kazanılan 2 davranış incelendiğinde “İnsan haklarının korunduğu durumlara bir örnek söyleme/yazma” ve 1. davranış olan “İnsan haklarının korunmadığı durumlara bir örnek söyleme/yazma” davranışlarının benzer özellikler taşıdığı bu durumun da davranışların kazanılmasında önemli bir unsur oluşturabileceği söylenebilir.

Alt grup okullarda yer alan öğrenciler bilgi kavrama ve uygulama düzeyindeki davranışların hiçbirine program öncesinde sahip olmadıkları gibi program uygulaması sonrasında da hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Bu durum alt grup okullarda “İnsan Hakları” ünitesindeki davranışlardan hiçbirinin kazanılmadığını göstermektedir ki bu sonuç düşüncüdür. Verilen eğitim sonucunda öğrenciler hiçbir davranışı kazanmadan üniteyi tamamlamaktadır

Öğrencilerin geneline bakıldığında, bilgi düzeyinde yer alan toplam 6 davranıştan 1'ine (1-2) öğrenciler sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam 6 davranıştan 3'ünü (1-1,1-2,1-3) kazanmışlardır. Bilgi düzeyinde yer alan kavramlar bilgisi ile ilgili davranışların tümü kazanılmış olmasına rağmen olgular bilgisi basamağındaki hedefin hiçbir davranışı kazanılamamıştır. Bu durum olgular bilgisi düzeyindeki hedefin davranışlarının öğrencilerin günlük yaşamları içerisinde olmaması ile açıklanabilir. . Kavrama ve uygulama düzeyindeki davranışların hiçbirine program uygulaması öncesinde öğrenciler sahip olmadıkları gibi program uygulamaları sonucunda da hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Programın daha önceki hedefi olan olgular bilgisi ile ilgili hiçbir davranışın kazanılmamış olması kavrama düzeyindeki davranışların da kazanılamamış olmasına neden olarak gösterilebilir. Bununla beraber öğrencilerin bilgi ve kavrama basamağındaki hedefleri tam olarak kazanamamış olmalarının uygulama düzeyindeki hedefi kazanmalarını olumsuz yönde etkilemiş olabileceği söylenebilir.

Tablo: 3.6: Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “Etik ve İnsan Hakları” Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi

Aşamalı Sıfıflama	Hedef	Davranışlar	Üst Grup				Alt Grup				Genel	
			Ön test (P)	Son Test (P)	Fark (P)	Ön test (P)	Son Test (P)	Fark (P)	Ön test (P)	Son Test (P)	Fark (P)	
1. Etik ve insan hakları ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi		1. "Ahlâk" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,91	0,94	0,03	0,68	0,82	0,14	0,80	0,88	0,08	
		2. "Ahlâklık" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,57	0,71	0,14	0,46	0,49	0,03	0,52	0,60	0,08	
		3. "Etik" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,79	0,87	0,08	0,50	0,65	0,15	0,65	0,77	0,12	
		4. "Kişi" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,86	0,92	0,06	0,59	0,71	0,12	0,73	0,82	0,09	
		5. "Sorumluluk" kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,82	0,88	0,06	0,68	0,72	0,04	0,75	0,80	0,05	
2. : Etik ve insan hakları ile ilgili temel özellikler bilgisi		1. Ahlâk kurallarının özelliklerini söyleme/yazma	0,65	0,73	0,08	0,35	0,40	0,05	0,51	0,57	0,06	
		2. Ahlâklık ilkelerinin özelliklerini söyleme/yazma	0,74	0,85	0,11	0,45	0,54	0,09	0,60	0,70	0,10	
		3. Etik değerlerin özelliklerini söyleme/yazma	0,72	0,72	0,00	0,50	0,51	0,01	0,61	0,62	0,01	
3. Etik ve insan hakları ile ilgili temel özellikler bilgisi		1. Ahlâklık ilkelerinin ilkin aile ortamı içinde kazanıldığını söyleme/yazma	0,87	0,94	0,07	0,63	0,72	0,09	0,75	0,84	0,09	
		2. İnsanlık etik değerlerinin gerçekleştirilmesi için insanın etik değerleri bilgisinin gerekli olduğunu söyleme/yazma	0,79	0,85	0,06	0,61	0,68	0,07	0,70	0,77	0,07	
		3. İnsan olma sorumluluğunun gerektiricilerini söyleme/yazma	0,79	0,88	0,09	0,58	0,67	0,09	0,69	0,78	0,09	
KAVRAMA		1. İnsanların etik değerlerinin kişilerce gerçekleştirilebilmesi için insan haklarının neden korunması gerektiğini açıklayarak söyleme/yazma	0,57	0,57	0,00	0,36	0,45	0,09	0,47	0,51	0,04	
		2. Etik bilgisi ile insan hakları ilkeleri arasında nasıl bir ilişki olduğunu açıklayarak söyleme/yazma	0,54	0,67	0,13	0,39	0,40	0,01	0,47	0,54	0,07	
		3. İnsan haklarının korunabilmesi için insanın etik değerleri bilgisinin neden gerekli olduğunu açıklayarak söyleme/yazma	0,38	0,47	0,09	0,29	0,27	0,02	0,34	0,36	0,02	
		4. İnsan olmanın neden bazı sorumluluklar yüklediğini açıklayarak söyleme/yazma	0,47	0,61	0,14	0,28	0,40	0,12	0,38	0,51	0,13	
		5. İnsanların neden bu sorumlulukları yerine getirmeleri gerektiğini açıklayarak söyleme/yazma	0,61	0,79	0,18	0,36	0,42	0,06	0,49	0,61	0,12	
		6. Her mesleğin kendine özgü etik değerleri olduğunu açıklayarak söyleme/yazma	0,50	0,63	0,13	0,32	0,41	0,09	0,41	0,53	0,12	

* Davranışlara ulaşma düzeyi %75 alınmıştır

Tablo genel olarak değerlendirildiğinde, üst grup okullardaki öğrenciler; bilgi düzeyinde yer alan toplam 11 davranıştan 7'sine (1-1,1-3,1-4,1-5,3-1,3-2,3-3) sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam 11 davranıştan 8'ini (1-1,1-3,1-4,1-5,2-2,3-1,3-2,3-3) kazanmışlardır. Bilgi düzeyinde yer alan davranışlara bakıldığında öğretim uygulamaları sonrasında öğrencilerin başarı oranında bir fark olsa da bu çok fazla değildir. Ayrıca program uygulaması sonrasında öğrenciler sahip olmadıkları davranışlardan yalnızca birini (2-2) kazanabilmişlerdir. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 6 davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda yalnızca bir davranışı (4-5) kazanılabilmişlerdir. Elde edilen bulguya dayalı olarak öğrencilerin, konuları bilgi olarak belki de kazandıkları ancak bunları kavramakta güçlük çektikleri söylenebilir.

Alt grup okullarda yer alan öğrenciler bilgi düzeyinde yer alan toplam 11 davranıştan hiçbirine program öncesinde sahip olmadıkları gibi program uygulaması sonrasında da yalnızca bir davranışı (1-1) kazanabilmişlerdir. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 6 davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip olmadıkları gibi program uygulamaları sonucunda da hiçbir davranışa ulaşamamıştır. Üstelik ön-son test arasındaki farklara bakıldığında farkın da oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, “Bilgi” basamağında olduğu gibi “Kavrama” basamağındaki davranışlarında alt grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler açısından kazanılmadığını göstermektedir.

Öğrencilerin geneline bakıldığında, bilgi düzeyinde yer alan toplam 11 davranıştan üçüne (1-1,1-5,3-1) öğrenciler sahip olarak programa başlarken program sonunda, 7 davranışı (1-1,1-3,1-4,1-5,3-1,3-2,3-3) kazanabilmişlerdir. Öğrencilerin geneli açısından değerlendirme yapıldığında bilgi basamağında yer alan davranışların büyük oranda kazanıldığı söylenebilir. Kavrama düzeyinde yer alan toplam 6 davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Bu bağlamda, “Etik ve İnsan Hakları” ünitesinin bilgi düzeyindeki davranışların büyük kısmının öğrenciler tarafından kazanıldığı, ancak kavrama düzeyindeki hedeflerin kazanılmadığı söylenilebilir.

Araştırma kapsamındaki alt ve üst grup okullarda yer alan öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programının 4. Ünitesi olan “Temel Haklar ve Özgürlükler” Ünitesindeki davranışlara ulaşma düzeyine ilişkin hesaplanan P_j değerleri ve bu değerler arasındaki fark Tablo 3.7 de verilmiştir.

Tablo 3.7: Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “Temel Haklar ve Özgürlükler” Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi

Aşamalı Sınıflama	Hedef	Davranışlar	Üst Grup						Alt Grup						Genel	
			Ön test (P)	Son Test (P)	Fark (P)	Ön test (P)	Son Test (P)	Fark (P)	Ön test (P)	Son Test (P)	Fark (P)	Ön test (P)	Son Test (P)	Fark (P)	Ön test (P)	Son Test (P)
BİÇİ	1. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel kavramların anlam bilgisi	1. Temel haklar kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,80	0,96	0,16	0,52	0,90	0,38	0,66	0,93	0,27	0,27	0,93	0,27	0,27	
		2. Özgürlükler kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,91	0,98	0,07	0,74	0,96	0,22	0,83	0,97	0,14	0,14	0,14	0,97	0,14	
		3. Temel özgürlükler kavramının ne anlama geldiğini söyleme/yazma	0,64	0,96	0,32	0,46	0,74	0,28	0,55	0,85	0,30	0,30	0,30	0,85	0,30	
	2. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel sınıflamalar bilgisi.	1. Kişinin temel haklarının çeşitlerini söyleme/yazma	0,67	0,74	0,07	0,51	0,75	0,24	0,59	0,75	0,16	0,16	0,75	0,16		
		2. Temel özgürlüklerin çeşitlerini söyleme/yazma	0,33	0,61	0,28	0,29	0,50	0,21	0,31	0,56	0,25	0,25	0,56	0,25		
		3. İnsan hakları belgelerinde yer alan bazı hak ve özgürlükleri söyleme/yazma	0,58	0,68	0,10	0,30	0,36	0,06	0,45	0,52	0,07	0,07	0,52	0,07		
	3. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkeler bilgisi	1. Her insanın yaşama hakkı olduğunu söyleme/yazma	0,87	0,90	0,03	0,61	0,76	0,15	0,74	0,83	0,09	0,09	0,83	0,09		
		2. Her insanın eğitim hakkı olduğunu söyleme/yazma	0,82	0,92	0,10	0,73	0,82	0,09	0,78	0,88	0,10	0,10	0,88	0,10		
		3. Her insanın sağlık hakkından yararlanması gerektiğini söyleme/yazma	0,92	0,96	0,04	0,75	0,85	0,10	0,84	0,90	0,06	0,06	0,90	0,06		
	4. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkeler bilgisi	4. Her insanın kişi dokunulmazlığı hakkına sahip olduğunu söyleme/yazma	0,70	0,82	0,12	0,41	0,56	0,15	0,56	0,69	0,13	0,13	0,69	0,13		
		5. Her insanın sağlıklı bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğunu söyleme/yazma	0,60	0,60	0,00	0,38	0,43	0,05	0,49	0,52	0,03	0,03	0,52	0,03		
		6. Düşünce, kanaat, ifade özgürlüğünün her yerde korunması gerektiğini söyleme/yazma	0,78	0,90	0,12	0,51	0,66	0,15	0,65	0,78	0,13	0,13	0,78	0,13		
KAVRAMA	4. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkeleri açıklayabilme	1. Yaşama, sağlık, eğitim ve kişi dokunulmazlığı gibi hakların neden temel haklar olduğunu açıklayarak söyleme/yazma	0,46	0,78	0,32	0,32	0,52	0,20	0,39	0,66	0,27	0,27	0,66	0,27		
		2. Temel hakların neden herkes için her yerde korunması gerektiğini açıklayarak söyleme/yazma	0,48	0,81	0,33	0,28	0,57	0,29	0,39	0,69	0,30	0,30	0,69	0,30		
		3. Temel hakların nasıl korunabileceğini açıklayarak söyleme/yazma	0,71	0,91	0,20	0,47	0,68	0,21	0,60	0,82	0,22	0,22	0,82	0,22		
		4. Temel hakların yanlış anlaşılabilirlikten dolayı zarar görmemesi için her yerde korunması gerektiğini söyleme/yazma	0,56	0,78	0,22	0,32	0,53	0,21	0,45	0,66	0,21	0,21	0,66	0,21		

Tablo: 3.7 (Devam): Araştırma Kapsamındaki Alt ve Üst Grup Okullarda Yer Alan Öğrencilerin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının “Temel Haklar ve Özgürlükler” Ünitesindeki Davranışlara Ulaşma Düzeyi

Aşamalı Sınıflama	Hedef	Davranışlar	Üst Grup				Alt Grup				Genel	
			Ön test (P ₁)	Son Test (P ₂)	Fark (P ₃)	Ön test (P ₄)	Son Test (P ₅)	Fark (P ₆)	Ön test (P ₇)	Son Test (P ₈)	Fark (P ₉)	
KAVRAMA	5. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkelerin belirgin özelliklerini kestirebilme	1. Temel haklar bilgisinin eksikliğinde ne gibi sorunların ortaya çıkabileceğini açıklayarak söyleme/yazma. 2. Temel haklar korunmadığında ne gibi sorunların ortaya çıkabileceğini açıklayarak yazma/söyleme	0,74	0,87	0,13	0,49	0,62	0,13	0,62	0,75	0,13	
			0,74	0,82	0,08	0,57	0,66	0,09	0,66	0,74	0,08	
			0,17	0,35	0,18	0,25	0,25	0,00	0,21	0,30	0,09	
			0,57	0,83	0,26	0,37	0,52	0,15	0,48	0,65	0,17	
			0,71	0,82	0,11	0,59	0,68	0,09	0,65	0,76	0,11	
UYGULAMA	6. Atatürk'ün insan hak ve özgürlüklerine önem verdiği kavrayabilme 7. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili temel ilkeleri yeni durumlarda kullanabilme.	1. Atatürk'ün önderliğinde kurulan cumhuriyet yönetimiyle Türk milletinin kazandığı hak ve özgürlüklerin neler olduğunu söyleme 2. Atatürk'ün insan hak ve özgürlüklerine verdiği önemi gösteren görüşlerinden örnekler verme 1. Günlük yaşamda bir temel hakkı koruyan yeni bir eylem örneği söyleme/yazma 2. Günlük yaşamda bir temel hakkı göz ardı eden yeni bir örneği söyleme/yazma 3. Bir insan hakkını korumak amacıyla yapılan ama bilgi eksikliğinden amacına ulaşmayan yeni bir eylem örneği söyleme/yazma 4. Temel haklar ve özgürlükler ile ilgili verilen yeni bir durumda uyulan veya uyulmayan ilkeleri söyleme/yazma 5. Temel kişilik hakları ihlâl edildiğinde ilgili kişi veya kişilere dilekçe yazma	0,75	0,86	0,11	0,71	0,76	0,05	0,73	0,81	0,08	
			0,41	0,61	0,20	0,34	0,42	0,08	0,38	0,52	0,14	
			0,50	0,60	0,10	0,32	0,39	0,07	0,41	0,50	0,09	
			0,63	0,71	0,08	0,47	0,55	0,08	0,55	0,63	0,08	

* Davranışlara ulaşma düzeyi %75 alınmıştır

Tablo genel olarak değerlendirildiğinde, üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler; bilgi düzeyinde yer alan toplam 12 davranıştan 6'sına (1-1,1-2,3-1,3-2,3-3,3-6) sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam 12 davranıştan 8'ini (1-1,1-2,1-3,3-1,3-2,3-3,3-4,3-6) kazanmışlardır. Öğrencilerin programın başında zaten davranışlardan altısına sahip olduğu göz önüne alındığında yalnızca iki davranışı kazanılabilmişlerdir Ancak kazanılmadığı istatistiksel olarak düşünülen davranışlar incelendiğinde öğrencilerin bütün davranışlarda belirli bir ilerleme kat edildiği ancak bunun öğrenme sınırı olarak kabul edilen .75'in altında kaldığı söylenebilir. Kavrama düzeyinde yer alan toplam sekiz davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda davranışların yedisini (4-1,4-2,4-3,4-4,5-1,5-2,6-2) kazanılabilmişlerdir. Uygulama düzeyindeki beş davranıştan birine (7-2) öğrenciler ön teste sahip iken, program uygulaması sonrasında iki davranışı (7-1,7-2,) kazanabilmişlerdir.

Alt grup okullarda yer alan öğrenciler bilgi düzeyinde yer alan toplam 12 davranıştan birine (3-3) program öncesinde sahip iken, program uygulaması sonrasında altı davranışı (1-1,1-2,2-1,3-1,3-2,3-3) kazanmışlardır. Yani bir anlamda alt grup okullarda yer alan öğrenciler bilgi basamağındaki davranışlara program uygulamaları sonucunda yarı yarıya ulaşmışlardır. Kavrama düzeyinde yer alan toplam sekiz davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda da hiçbir davranışı kazanamamışlardır. Uygulama düzeyindeki 5 davranıştan hiçbirine öğrenciler sahip olmadıkları gibi program sonrasında yalnızca bir davranışı (7-2) kazanabilmişlerdir. Bu durum ise bize alt grup okullarda Temel Haklar ve Özgürlükler ünitesindeki davranışlardan çok azının kazanılırken (25/7) çoğunun kazanılamadığını göstermektedir

Öğrencilerin geneline bakıldığında, bilgi düzeyinde yer alan toplam 12 davranıştan üçüne (1-2,3-2,3-3) öğrenciler sahip olarak programa başlarken program sonunda, toplam 12 davranıştan sekizini (1-1,1-2,1-3,2-1,3-1,3-2,3-3,3-6) kazanmışlardır. Kavrama düzeyinde yer alan toplam sekiz davranıştan hiçbirine program öncesinde öğrenciler sahip değil iken, program uygulamaları sonucunda yalnızca iki davranışı (4-3,5-1) kazanılabilmişlerdir. Uygulama düzeyindeki 2 davranıştan hiçbirine öğrenciler sahip olmadıkları halde program uygulamaları sonrasında 5 davranıştan ikisini (7-1,7-2) kazanmışlardır.

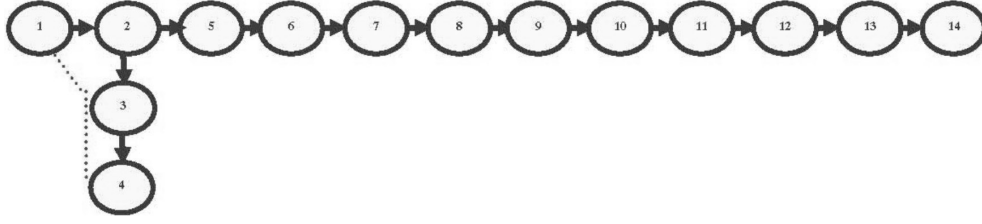
3.3 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programında yer alan ünitelerin davranışları arasında nasıl bir örüntü vardır? Bu örüntü, uzmanlarca oluşturulan örüntü ile farklılık göstermekte midir?

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programında yer alan ünitelerin davranışları arasında nasıl bir örüntü olduğunu ve bu örüntünün, uzmanlarca oluşturulan örüntü ile farklılık göstermekte olup olmadığını belirlemek amacı ile. Vatandaşlık ve İnsan Hakları eğitimi programının yapısı dikkate alınarak her bir üniteye yer alan davranışlar arasındaki örüntü öğretmenlerle yapılan işbirliği sonucu önsel olarak ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Daha sonra öğrencilere uygulanan sınavlardan elde edilen veriler üzerinde tetrakorik korelasyon sonuçları hesaplanmış ve hesaplanan bu veriler tablolaştırılmıştır.

3.3.1 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı İnsanlığın Ortak Mirası Ünitesinin Gerektirdiği Davranışların Örüntüsü:

İnsanlığın Ortak Mirası ünitesi ile ilgili olarak şekil 3.1'de önsel, olarak elde edilen davranış örüntüleri verilmiştir.

Şekil 3.1. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “İnsanlığın Ortak Mirası” Ünitesi İle İlgili Önsel Davranış Örüntüsü

İlköğretim
Yedinci
Sınıf

Tablo 3.8’de çalışma sonucunda elde edilen sonuçlar üzerinde yapılan hesaplamalar sonucunda ortaya çıkan tetrakorik korelasyon sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.8.

Tablo 3.8. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “İnsanlığın Ortak Mirası” Ünitesine İlişkin Tetrakorik Korelasyon Sonuçları*

Nn	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1		,38	,10	,10	,26	,33	,38	,12	,31	,32	,44	,30	-,08	,22
2			,40	,35	,44	,38	,44	,36	,39	,30	,50	,61	,26	,45
3				,33	,38	,27	,51	,22	,35	,29	,40	,55	,22	,41
4					,20	,24	,27	,17	,20	,08	,36	,34	,18	,33
5						,47	,62	,31	,23	,21	,38	,38	,15	,46
6							,50	,29	,37	,24	,41	,43	,23	,33
7								,34	,42	,33	,52	,41	,32	,48
8									,36	,07	,39	,36	,22	,22
9										,14	,43	,24	,15	,29
10											,26	,31	,06	,14
11												,66	,33	,49
12													,28	,38
13														,41

* Manidarlık için tablo değeri (N=691): .115 alınmıştır. (Akhun, İ. (1986). İstatistiklerin manidarlığı ve örneklem. (2. Baskı) Ankara: Hacettepe Üniversitesi

Uzmanlarca ortaya konan örüntü incelendiğinde 1. davranış ile 3. ve 4. davranış arasında önsel olarak bir ilişki bulunmamaktadır. Bununla birlikte 2. davranış diğer tüm davranışlar için önkoşul iken, 3. davranış yalnızca 4. davranışın önkoşuludur. 4. davranış ise hiçbir davranışın önkoşulu olarak görülmemektedir.

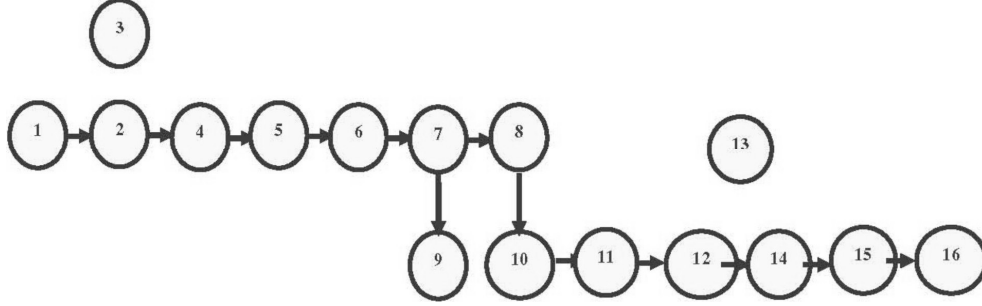
Elde edilen tetrakorik korelasyon sonuçları incelendiğinde, uzman görüşlerinden farklı olarak 1. davranış 3., 4. ve 13. davranışların önkoşulu olarak görülmemektedir. Bununla beraber 2. davranış kendisinden sonra gelen tüm davranışların önkoşulu niteliğinde iken, 3. davranış yalnızca 4. davranışın 4. davranış ise hiçbir davranışın önkoşulu olarak görülmemektedir. Yine 8. davranış kendisinden sonra gelen tüm davranışlar için önkoşul özelliği göstermekle birlikte 10. davranış hiçbir davranışın önkoşulu olarak ortaya çıkmamıştır.

Programın kazandırmaya çalıştığı hedef-davranışların önsel örüntüsü ile tetrakorik korelasyon sonuçları arasında bazı farklılıklar olmakla birlikte genel olarak örtüştüğü gözlenmektedir. Ancak bazı davranışların öğrenciler tarafından tam olarak kazanılmamış olması nedeniyle de davranışlar arasında örüntü ortaya çıkmamış olabilir. Programda yer alan davranışlara bakıldığında bazı davranışlar arasında kopukluk olduğu bununda başarı üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

3.3.2 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı İnsan Hakları Ünitesinin Gerektirdiği Davranışların Örüntüsü:

İnsan Hakları ünitesi ile ilgili olarak Şekil 3.2’de önsel, olarak elde edilen davranış örüntüleri verilmiştir.

Şekil 3.2. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “İnsan Hakları” Ünitesi İle İlgili Önsel Davranış Örüntüsü

Aşağıdaki tabloda çalışma sonucunda elde edilen sonuçlar üzerinde yapılan hesaplamalar sonucunda ortaya çıkan tetrakorik korelasyon sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.9. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “İnsan Hakları” Ünitesine İlişkin Tetrakorik Korelasyon Sonuçları*

Nn	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
İlköğretim Yedinci Sınıf 88	1	,51	-	,27	,04	,35	,42	,32	-	,25	,36	,41	-	,29	,57	,36	
			,52						,32				,47				
	2		-	,21	-	,48	,59	,39	-	,28	,21	,99	-	,35	,53	,30	
				,53		,20				,34				,49			
	3			-	,10	-	-	-	-	-	-	-	-	,55	-	-	-
					,35		,45	,47	,41	,39	,22	,45	,49		,52	,54	,38
	4					,07	,33	,27	,24	-	,14	,32	,29	-	,32	,33	,31
										,28					,25		
	5						,13	,17	,05	,14	,14	,13	,15	,06	,14	,13	,12
	6							,54	,36	-	,28	,43	,49	-	,47	,56	,29
										,37					,61		
	7								,34	,48	,25	,47	,51	-	,47	,53	,40
															,55		
	8									-	,29	,26	,31	-	,41	,38	,30
										,40					,47		
	9										-	-	-	,59	-	-	-
										,44	,44	,51		,48	,48	,37	
10											,27	,29	-	,27	,27	,09	
														,28			
11												,44	-	,46	,51	,39	
														,45			
12													-	,55	,70	,46	
														,56			
13														-	-	-	
															,61	,70	,44
14																,67	,41
15																	,40

* Manidarlık için tablo değeri (N=691): .115 alınmıştır. (Akhun, İ. (1986). İstatistiklerin manidarlığı ve örneklem. (2. Baskı) Ankara: Hacettepe Üniversitesi

Uzmanlarca ortaya konan örüntü incelendiğinde 3., 9. ve 13. davranış hiçbir davranışın önkoşulu niteliğinde değildir. Bunlar dışında kalan davranışlar kendinden sonraki davranışlar için önkoşul niteliğindedir.

Elde edilen tetrakorik korelasyon sonuçları incelendiğinde, uzman görüşlerine benzer olarak 9. ve 13. davranış hiçbir davranışın önkoşulu niteliğinde değildir. Ancak uzman görüşlerinde farklı olarak 3. davranış yalnızca 13. davranışın önkoşulu olarak ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra 5. davranış 6.

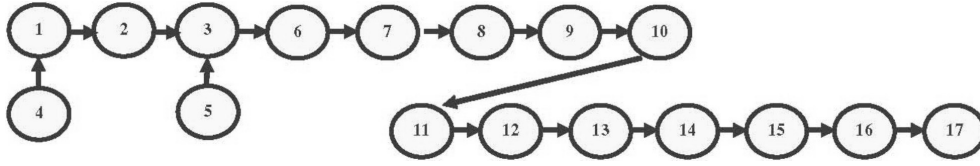
davranışın önkoşulu olmakla birlikte 4. davranış 5. davranışın önkoşulu niteliğinde değildir. Ayrıca 5. davranış ile 6. davranış arasında da,13 gibi düşük bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Programın kazandırmaya çalıştığı hedef-davranışların önsel örüntüsü ile tetrakorik korelasyon sonuçları arasında bazı farklılıklar olmakla birlikte genel olarak örtüştüğü gözlenmektedir. Ancak her iki sonuca göre de 3., 9. ve 13 davranışlar programın diğer davranışlarından kopuk olarak görülmektedir.

3.3.3 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Etik ve İnsan Hakları Ünitesinin Gerektirdiği Davranışların Örüntüsü:

Etik ve İnsan Hakları ünitesi ile ilgili olarak Şekil 3.3’de önsel, olarak elde edilen davranış örüntüleri verilmiştir.

Şekil 3.3. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “Etik ve İnsan Hakları” Ünitesi İle İlgili Önsel Davranış Örüntüsü

Aşağıdaki tabloda çalışma sonucunda elde edilen sonuçlar üzerinde yapılan hesaplamalar sonucunda ortaya çıkan tetrakorik korelasyon sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.9.

Tablo 3.10. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “Etik ve İnsan Hakları” Ünitesine İlişkin Tetrakorik Korelasyon Sonuçları*

Nn	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1		,38	,55	-,57	,42	,47	,64	,41	-,47	,49	,53	,30	,30	,23	,29	,36	,34
2			,69	-,84	,49	,51	,42	-,30	-,41	,47	,46	,20	,22	,33	,27	,35	,37
3				-,53	,46	,47	,41	-,34	-,43	,38	,41	,26	,41	,36	,18	,35	,36
4					-,57	-,53	-,62	-,37	-,57	-,59	-,65	-,24	-,41	-,33	-,32	-,54	-,42
5						,50	,47	,44	-,51	,38	,39	,22	,17	,30	,27	,43	,33
6							,37	,27	-,39	,35	-,35	,25	,27	,26	-,21	-,38	,27
7								,48	-,54	,51	-,59	,27	,35	,31	-,32	-,41	,29
8									-,39	,41	-,47	,16	,18	,23	-,26	-,36	,21
9										-,49	-,51	-,22	-,32	-,41	-,20	-,55	-,39
10											-,49	,28	,32	,23	-,17	-,46	,38
11												-,32	-,49	-,36	,32	,42	-,41
12													,25	,13	-,13	-,17	,18
13														,35	-,26	-,32	,38
14															-,33	-,31	,31
15																,29	-,31
16																	-,52

* Manidarlık için tablo değeri (N=691): .115 alınmıştır. (Akhun, İ. (1986). İstatistiklerin manidarlığı ve örneklem. (2. Baskı) Ankara: Hacettepe Üniversitesi

Uzmanlarca ortaya konan örüntü incelendiğinde 4. ve 5. davranış haricinde diğer tüm davranışlar arasında önkoşul ilişkisi bulunmaktadır. Diğer yandan, 4. davranış 1. davranışın, 5. davranış ise 3. davranışın önkoşulu olarak görülmektedir.

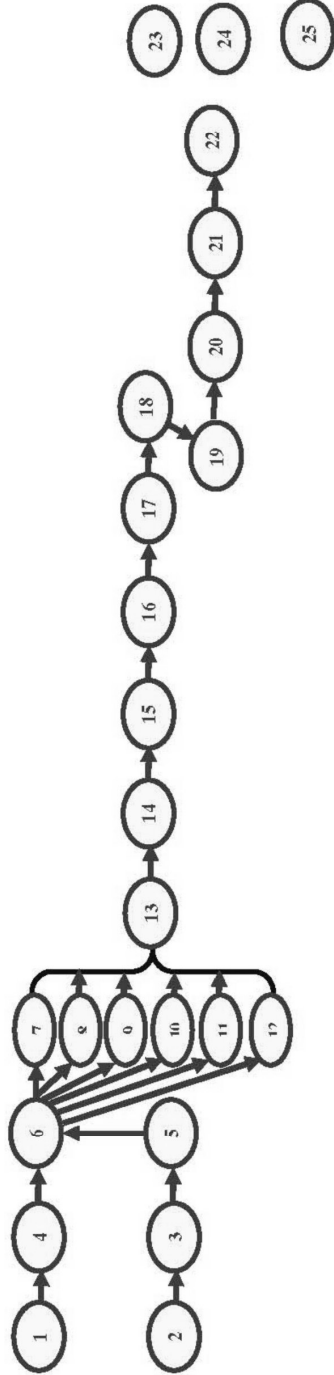
Elde edilen tetrakorik korelasyon sonuçları incelendiğinde, 4. ve 9. davranış hiçbir davranışın önkoşulu olmadığı gibi üniteye yer alan diğer davranışlardan bağımsız olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra 11, 15 ve 16. davranışlar kendi içerisinde önkoşul iken diğer davranışlardan bağımsızdır. Ayrıca 1, 2, 3, 4. davranışlar 11, 15 ve 16. davranışların önkoşulu olarak ortaya çıkmıştır.

Üniteye ait davranışlara ait önsel örüntü ile Tetrakorik korelasyon sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, 4. davranış uzmanlarca 1. davranışın önkoşulu olarak görülmesine rağmen Tetrakorik korelasyon sonucunda hiçbir davranışın önkoşulu olarak belirlenmemiştir. Bunun yanı sıra uzmanlarca 5. davranış yalnızca 3. davranışın önkoşulu olarak gösterilmesine karşın tetrakorik korelasyon sonucunda yalnızca 9. davranışın önkoşulu olarak görülmemiş diğer tüm davranışların önkoşulu olarak ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte uzmanlarca 9. davranış kendinden sonra gelen davranışların önkoşulu olarak belirtilmesine rağmen, tetrakorik korelasyon sonucuna göre hiçbir davranışın önkoşulu değildir. Diğer yandan 15 ve 16. davranışlar uzmanlarca 17. davranışın önkoşulu olarak gösterilmekle birlikte, tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre, kendi içlerinde önkoşul olmakla birlikte 17. davranışın önkoşul özelliğini taşımamaktadırlar.

3.3.4 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Temel Haklar ve Özgürlükler Ünitesinin Gerektirdiği Davranışların Örüntüsü:

Temel Haklar ve Özgürlükler ünitesi ile ilgili olarak Şekil 3.4'de önsel, olarak elde edilen davranış örüntüleri verilmiştir. Tablo 3.11'de ise çalışma sonucunda elde edilen sonuçlar üzerinde yapılan hesaplamalar sonucunda ortaya çıkan tetrakorik korelasyon sonuçları verilmiştir.

Şekil 3.4. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı “Temel Haklar ve Özgürlükler” Ünitesi ile İlgili Önsel Davranış Örüntüsü

Tablo 3.11

Nr.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25					
1	,83																													
2		,75																												
3			,65																											
4				,20																										
5					,34																									
6						,43																								
7							,38																							
8								,77																						
9									,73																					
10										,69																				
11											,48																			
12												,36																		
13													,21																	
14														,71																
15															,74															
16																,61														
17																	,55													
18																		,61												
19																			,66											
20																				,77										
21																					,51									
22																						,47								
23																							,51							
24																								,40						
25																									,34					
24																										,16				
21																											,20			
20																												,21		
19																													,22	
18																														,25
17																														,49
16																														,25
15																														,44
14																														,51
13																														,47
12																														,34
11																														,42
10																														,50
9																														,41
8																														,34
7																														,42
6																														,20
5																														,23
4																														,18
3																														,20
2																														,27
1																														,32

*Manidartlık için tablo değeri (N=691): ,115 alınmıştır. (Akhu, İ. (1986). İstatistiklerin manidartlığı ve örnekleme. (2. Baskı) Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Uzmanlarca ortaya konan örüntü incelendiğinde 1. davranış kendisinden sonra gelen 2, 3. ve 5. davranışın önkoşulu niteliğinde değildir. Benzer olarak 2. davranış kendisinden sonra gelen 4. davranışın önkoşulu niteliğinde görülmemektedir. Ayrıca 3. davranış 4. davranışın önkoşulu değilken kendisinden sonra gelen diğer davranışların önkoşulu niteliğindedir. Ayrıca uzmanlar 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. davranışların kendi içerisinde önkoşul olmakla birlikte 13. davranış için hepsinin önkoşul olduğunu bildirmişlerdir. Diğer bir bulgu da 23, 24 ve 25. davranışların programın diğer davranışlarından kopuk olmasıdır. Bu davranışların Atatürkçülükle ilgili olması programdan kopuk olarak görülmesine neden olmuş olabilir.

Elde edilen tetrakorik korelasyon sonuçları incelendiğinde, 1. davranış 3, 23, 24 ve 25. davranışlar için önkoşul özelliği göstermezken kendisinden sonra gelen tüm davranışlar için önkoşul özelliği taşımaktadır. Ayrıca 3. davranış 4. davranış için önkoşul olmamasına rağmen kendisinden sonra gelen davranışlar için önkoşul özelliği göstermektedir. Bunun yanı sıra 23, 24 ve 25. davranışlar üniteye yer alan diğer davranışlardan bağımsız olmakla birlikte kendi içerisinde de önkoşul özelliği göstermemektedir.

Üniteye ait davranışlara ait önsel örüntü ile Tetrakorik korelasyon sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, Uzmanlarca ortaya konan örüntüde 1. davranış kendisinden sonra gelen 2, 3. ve 5. davranışın önkoşulu niteliğinde değilken tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre yalnızca 3. davranışın önkoşulu değildir. Benzer olarak 2. davranış hem uzmanlarca ortaya konan örüntüde hem de tetrakorik korelasyon sonucunda 4. davranışın önkoşulu niteliğinde görülmemektedir. Bunun yanı sıra uzmanlar 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. davranışları kendi içerisinde önkoşul göstermekle birlikte 13. davranış için hepsinin önkoşul olduğunu söylemektedir. Tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre ilgili davranışlar arasında önkoşul özelliğinin olduğu ortaya çıkmıştır. Elde edilen diğer bir bulgu da hem uzmanların görüşlerinde hem de tetrakorik korelasyon sonuçlarına göre 23, 24 ve 25. davranışların programın diğer davranışlarından kopuk olmasıdır. Bu davranışların Atatürkçülükle ilgili olması programdan kopuk olarak görülmesine neden olmuş olabilir.

3.3.5 Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarının Öğrencilerin Tutum Düzeylerine Etkisi.

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarına katılan tüm öğrencilerin derse yönelik tutum düzeylerine ilişkin ön test ve son test puanlarının ortalaması, standart sapması, ortalama farkı ve hesaplanan “t” değeri Tablo: 3.12’de sunulmuştur:

Tablo 3.12. Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Programı Uygulamalarına Katılan Öğrencilerin ÖN Tutum Puanları İle SON Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

Grup	N	\bar{X}	S	Sd	\bar{X}_{FARK}	t
Ön	661	105.28	20.25			
Son	661	104.90	23.59	660	-.38	-.46

Tablo: 3.12’de, sunulan ortalama puanlar incelendiğinde, ortalamalar arasında ön test lehine anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir [$t=-.46$; ($p>.05$)]. Elde edilen bulguya dayalı olarak Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı uygulamalarının derse yönelik tutum düzeyi üzerinde etkili olmadığı söylenebilir. Üstelik .05 manidarlık düzeyinde anlamlı olmamasına rağmen; ortalama puanlara bakıldığında, son test puanlarının ön test puanlarına göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı

uygulamalarının öğrencilerin duyuşsal özelliklerini geliştirmede yetersiz kaldığını göstermektedir. Ayrıca ön tutum puanlarının son tutum puanlarından yüksek olması nedeni ile öğrencilerin duyuşsal özellikler açısından gerilediklerini de söylemek mümkündür. Bununla beraber elde edilen bulgular incelendiğinde öğrencilerin erişilerinde son test lehine anlamlı bir fark olmasına rağmen tutumlarında düşme söz konusudur. Bir anlamda öğrencilerin dersi bir ders olarak görmekte ve öğrenmeleri gereken konuları öğrenmekle birlikte tutumlarında bu ilerleme görülememektedir.

4. SONUÇLAR

Araştırmanın temel problemi ve alt problemine dayalı olarak elde edilen veriler dikkate alındığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Üst grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler alt grup okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilere göre daha fazla bilgiye sahip olarak uygulamalara katılmaktadır.
2. Programın davranışlarının ulaşılabilirlik düzeyine düşük olduğunu söylemek mümkündür.
3. Programın önsel ve tetrakorik korelasyon sonuçlarına dayalı olarak elde edilen davranış örüntüleri arasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Ünitelerde yer alan bazı davranışların programdan kopuktur. Ayrıca bazı davranışların örüntüsü, sıralaması ve ön koşul olma durumları farklılık göstermekte ve eksiklikler içermektedir.
4. Programın öğrencilerin tutum düzeylerine olan etkisine bakıldığında, tüm öğrenciler açısından programın öğrencilerin duyuşsal özelliklerini geliştirmede yetersiz kaldığı görülmektedir. Kaldı ki, öğrencilerin ön tutum puanları son tutum puanlarından daha yüksektir. Bir anlamda programın uygulaması sonrası olumlu olan duyuşsal özellikler olumsuz hale gelmiştir.
5. Programın günümüzdeki uygulaması bağımsız bir ders şakilinde olmaktan çıkmış ve Sosyal Bilgiler dersi içerisine ara disiplin konuları olarak eklenmiştir. Ancak araştırma sonucunda da ortaya çıktığı gibi dersin uygulanmasındaki sorunlar nedeni ile amacına tam olarak ulaşamamaktadır.

5. ÖNERİLER

5.1 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

1. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi programında yer alan hedefler gözden geçirilerek araştırma sonuçlarında ulaşılan bulgular doğrultusunda yeniden düzenlenmelidir.
2. Dersin hedefleri öğrenciler açısından ne derecede yaşamları içerisinde olursa kazanılması o derecede kolay olmaktadır. Bu nedenle hedefler mümkün olduğunca öğrencilerin günlük yaşamda karşılaşılabilecekleri türden olmalı, günlük yaşam ile çelişmemelidir.
3. Programın hedefleri çoğunlukla bilgi düzeyindedir. Oysa dersin özelliği düşünüldüğünde öğrencilerin derste kazandığı bilgi ve becerileri günlük yaşamlarına aktarabilmeleri oldukça önemlidir. Bu nedenle, programda uygulama düzeyinde hedeflere daha fazla yer verilmelidir.
4. Programın davranışlarının ulaşılabilirliğine bakıldığında öğrencilerin çoğunun davranışlara ulaşamadığı görülmektedir. Bu durum dersin amacına ulaşamadığını göstermektedir. Bu nedenle dersin süresinin arttırılması ya da dersle ilgili konuların öğrencilerin almakta oldukları diğer derslere yayılarak dersin tamamen kaldırılması önerilebilir.

5. Dersin hedef-davranışları ön koşulluluk ilişkisi dikkate alınarak yeniden düzenlenmelidir. Programdan kopuk olarak görülen davranışlar ya tamamen çıkartılmalı ya da diğer davranışlar ile ilişkisi kurulmalıdır.
6. Programın öğrencilerin duyuşsal özelliklerine katkı sağlayabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılabilir.
7. Programın öğrencilerin duyuşsal özelliklerine katkı sağlayabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Bunun için; dersin işlenişinde öğretmenler farklı strateji-yöntem teknik kullanmalı ders materyaller ile desteklenmelidir. Dersin konuları ile ilgili kısa dramaların hazırlanarak bunların VCD yardımı ile öğrencilere aktarılması bile derse karşı olan ilgiyi çekeceği gibi bilgilerin daha kalıcı olmasını da sağlayacaktır.
8. Dersin değerlendirmesi yalnızca yazılı testlerin değil, performans testlerinin kullanılması dersin amacına ulaşmasına da olumlu katkı getirecektir.
9. Genel olarak programda aksaklıkların bulunduğu hedef-davranışların gözden geçirilmesi ve bu doğrultuda programın yeniden ele alınması gerektiği söylenebilir.

5.2 Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Yeni programlarla birlikte dersin kaldırılarak ders konularının Sosyal Bilgiler dersi içerisine ara disiplin konuları olarak eklenmesinin katkıları araştırılmalıdır.
2. Programın sağlamlılığı hakkında daha fazla veri elde edebilmek için programda önerilenlerin öğretmenler tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği yapılacak olan gözlemler yardımıyla test edilebilir.

KAYNAKÇA

- BAYKUL, Y. (2000). *Eğitimde ve psikolojide ölçme*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- BİLEN, M. (1996). *Plandan uygulamaya öğreti.*, Ankara: Aydan Web Tesisleri.
- ÇINGİ, H. (1994). *Örnekleme kuramı*. Ankara: H.Ü. Fen Fakültesi Basımevi.
- CUNNINGHAM, J. (1993). *The Human rights secondary school*. H.STARKEY (Ed). London: The Challenge of Human Rights Education
- DEMİREL, Ö. (2003). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. (5.Baskı) Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- ERDEN, A. M. (1993). *Eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Pegem Yayınları.
- ERTÜRK, S. (1998). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan.
- GÜLMEZ, M. ve diğerleri. (2000). *Farklı bakış tarzlarıyla insan hakları uygulamaları*. Ankara: Emniyet genel Müdürlüğü A.P.K. Yayınları.
- GÜLMEZ, M. (1998). *Belgelerle insan hakları eğitimi birleşmiş milletler onyılı*. Ankara: TODAİ Yayınları.
- KARASAR, N. (1994). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (5. Basım). Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- KEPENEKÇİ, K. Y. (2000). *İnsan Hakları Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- ORNSTEIN, C.-A., Francis P. Hunkins. *Curriculum: Foundations, Principles, and Issues*. Prentice Hall, Englewood Cliffs.

- ÖZÇELİK, D. A. (1982). *Ölçme ve değerlendirme*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- ÖZDAMAR, K. (2001). *SPSS ile Biyoistatistik*. Eskişehir. Kaan Kitabevi.
- POSTNER, G. J. (1995). *Analyzing the curriculum*. (Second Edition). USA: McGraw-Hill Inc.
- SÖNMEZ, V. (2004) *Program geliştirmede öğretmen elkitabı*. (Onbirinci Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- SÖZER, E. (1998). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilimler öğretimi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- SAYLAN, N. (1998). *Anasınıfı Program Tasarısı ve Uygulamasının Değerlendirilmesi*. VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Konya 9-11 Eylül. ss.53-63.
- VARIŞ, F. (1994). *Eğitimde program geliştirme*. (Beşinci Baskı). Ankara: Alkım Kitapçılık ve Yayıncılık.
- YILMAZ, D. (2002). *Üniversiteler için vatandaşlık bilgisi*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Dr. Nihat UYANGÖR

Dr. Nihat UYANGÖR, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümünden 1994 yılında mezun oldu. 1995 yılında Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak atandı ve aynı yıl yüksek lisans başladı. Yüksek lisans öğrenimi sonucu askerlik hizmetini tamamlayan yazar Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Program Geliştirme ve Öğretim Bilim Dalında göreve başladı. 2007 yılında aynı Anabilim Dalında doktora çalışmasını tamamlayan yazar, 2007 yılında Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalında göreve başladı. 2008 yılında Aynı üniversitenin Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalında göreve başlayan yazar Anabilim Dalı Başkanlığını da halen yürütmektedir. Evli ve bir çocuk babası olan yazarın hakemli dergilerde yayınlanmış makaleleri, ulusal ve uluslararası kongrelerde sunulmuş bildirileri ve çeşitli kurumlarda gerçekleştirdiği seminer çalışmaları bulunmaktadır.